

PAULINA KOPERNA
Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

SZKOŁA I NAUCZYCIEL. OSIĄGNIĘCIA – DYLEMATY – PERSPEKTYWY.
OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA NAUKOWA, ŁĄGÓW LUBUSKI,
27–28 MAJA 2019 ROKU

Współczesna szkoła i nauczyciele muszą być gotowi na wciąż nową analizę doświadczeń, w których stale uczestniczą. Wynika to z tego, że zanika jasna i wyraźna hierarchia rzeczy, zaś świat staje się mozaiką wielości i dowolności interpretacji. Umiejętność refleksji i interpretacji współczesnego świata jawi się jako szczególne i wyjątkowe zadanie do zrealizowania przez nauczycieli. Oni to powinni być interpretatorami, którzy posługując się bogatym warsztatem badawczym, nabywają umiejętności eksplikacji codziennych wydarzeń.

Szkoła od lat stanowi centrum zainteresowania teoretyków i praktyków oświatowych. Mimo licznych badań, tworzonych i wdrażanych modeli, wciąż brak efektywnych rozwiązań systemowych. Stąd istnieje ogromna potrzeba podjęcia poszukiwań oraz działań zmieniających obecny obraz szkoły. Punktem wyjścia mogą być koncepcje, w których kładzie się silny nacisk na współpracę między podmiotami odpowiedzialnymi za edukację.

Dynamicznie zmieniająca się rzeczywistość w wielu aspektach przesądza również o pracy zawodowej nauczyciela. Przejawia się to nie tylko w przekazywanych przez niego w procesie nauczania treściach wiedzy, stosowaniem coraz to bardziej nowatorskich metod pracy z uczniem, ale również w sposobie rozumienia pracy przez współczesnego nauczyciela, wartości i znaczeniu, jakie ma ona dla niego oraz konsekwencjach rozwojowych, społecznych czy ekonomicznych. Ponadto pracę zawodową nauczycieli rzadko określa sukces, spełnienie czy zadowolenie. Najczęściej zaś determinuje społeczna ocena zawodu, w tym prestiż zawodowy czy sytuacja ekonomiczna osób rozpoczynających pracę w zawodzie, a także brak wsparcia na starcie zawodowym i na kolejnych etapach, niejasność roli, poczucie osamotnienia i niższości, psychologiczne trudności wynikające z zakresu odpowiedzialności, asymetryczność zaangażowania w relacjach z uczniami, poczucie

wypalenia zawodowego, brak: kultury współpracy, twórczej atmosfery, zaufania między nauczycielami, zazdrość, rywalizacja, krytykanctwo, niepewność wynikająca z ciągłych reform, niejasne i coraz to nowe przepisy, małe szanse na karierę zawodową, konieczność ciągłego doszkalania się itp. Niezmiernie istotne jest, by nauczyciele, bezpośrednio odpowiedzialni za proces edukacji, odnaleźli się w opisanej wyżej rzeczywistości oraz efektywnie w niej funkcjonowali.

Jednak nie tylko szkoła i reprezentujący ją nauczyciele są odpowiedzialni za jakość kształcenia i wychowania. Ważne zadania do wykonania mają również przedstawiciele rządu, organów prowadzących oraz świata nauki, a zatem badacze rzeczywistości szkolnej, pedeutolodzy i wszyscy ci, którym pedagogika jako dyscyplina naukowa nie jest obca. Ci ostatni – w znakomitym gronie wielu profesorów i doktorów nauk pedagogicznych – spotkali się w dniach 27–28 maja 2019 roku w Łagowie Lubuskim, aby podczas Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej pt. *Szkoła i Nauczyciel. Osiągnięcia – dylematy – perspektywy* w murach Zamku Joannitów wymienić się wiedzą, wynikami badań i doświadczeniami na temat nieustannie zmieniającej się sytuacji edukacyjnej w Polsce oraz ról, zadań i wyzwań, jakie stoją przed współczesnym nauczycielem, uczniem i rodzicem.

To niezwykle wartościowe spotkanie zostało zorganizowane przez pięć ważnych polskich ośrodków akademickich: Akademię Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie, Uniwersytet w Białymstoku, Uniwersytet Opolski, Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie wraz z Interdyscyplinarnym Centrum Badań Edukacyjnych UP oraz Uniwersytet Zielonogórski. Konferencja została objęta patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. W obradach uczestniczyło 39 profesorów, 28 doktorów oraz 11 magistrów z 23 ośrodków akademickich i 2 placówek oświatowych.

Główne cele Konferencji obejmowały:

- dyskusję nad osiągnięciami i dylematami funkcjonowania współczesnej szkoły i nauczycieli;
- diagnozę rzeczywistości szkolnej przez pryzmat działań podmiotów edukacyjnych i decydentów oświatowych;
- określenie perspektyw edukacyjnych i rozwojowych szkoły i nauczycieli w kontekście jakości;
- poznanie i propagowanie nowoczesnej myśli naukowej oraz badań w zakresie wspierania w rozwoju szkoły i nauczycieli.

Warto podkreślić, że ta ważna debata miała miejsce w okresie szczególnym dla polskiej oświaty, nauczycieli i uczniów. Dyskusje i wymiana doświadczeń na temat systemu edukacji odbywały się bowiem w cieniu jednego z największych strajków nauczycieli w Polsce oraz trudnej sytuacji w edukacji związanej z refor-

mą szkolnictwa. Wiele wystąpień nawiązywało do tych wydarzeń, a prelegenci poddawali je dociekliwym analizom.

Podczas konferencji obradowano w dwóch sesjach plenarnych (zarówno pierwszego, jak i drugiego dnia) oraz w siedmiu sekcjach tematycznych.

W pierwszym dniu (27 maja 2019 roku) odbyła się jedna sesja plenarna oraz cztery sekcje tematyczne. Pierwsza sesja plenarna obejmowała znakomite wystąpienia dotyczące funkcjonowania nauczycieli i innych podmiotów oddziaływań edukacyjnych we współczesnej rzeczywistości. Wystąpienie prof. zw. dr. hab. Bogusława Śliwerskiego dotyczyło *Socjotechniki oświatowej kontrrewolucji*, prof. zw. dr. hab. Stefan M. Kwiatkowski w referacie *Szkoła przyszłości* zwracał uwagę na warunki konieczne, by realne zmiany w polskim szkolnictwie stały się możliwe. Problematyka dotycząca *Nauczyciela w świecie zawirowań społecznych* była treścią wystąpienia prof. zw. dr. hab. Mirosława J. Szymańskiego. W kolejnym wystąpieniu *Nauczycielskie walki o uznanie jako instytucjonalne oraz indywidualne praktyki emancypacyjne*, pani prof. zw. dr. hab. Mirosława Nowak-Dziemianowicz bezpośrednio odniosła się do wiosennych trudnych doświadczeń nauczycieli związanych z protestem i zwróciła uwagę, że jako społeczeństwo stojemy u progu poważnych zmian społecznych, które mogą wynikać z tych wydarzeń. Podkreśliła, że po wielu latach nauczycielska grupa zawodowa dostrzegła wyraźnie depryzację swojej potrzeby uznania, co doprowadziło do radykalnego wyrazu niezadowolenia i złości wobec rzeczywistości. Protestując, nauczyciele pokazali swoją niezależność i odważnie upomnieli się o należny im szacunek, którego rządzący i duża część społeczeństwa im odmawiają. Interesujące wystąpienie prof. zw. dr. hab. Jerzego Nikitorowicza dotyczyło *Instytucji współczesnej polskiej szkoły w pluralistycznej rzeczywistości*. Sesję plenarną zakończył referat prof. zw. dr. hab. Krzysztofa Rubachy *Nauczyciel w szkole – szkoła w nauczycielu. Modele badań empirycznych*. Profesor podkreślał w nim rolę badań nad rzeczywistością szkolną. Ogniwami spajającymi treści wszystkich wystąpień w sesji plenarnej były szkoła i nauczyciel w kontekście problemów współczesnego świata. Zwracano więc uwagę na różnorodność i wielowymiarowość rzeczywistości, w której działa szkoła, oraz na to, w jaki sposób nauczyciele w niej funkcjonują. Skoncentrowano się nie tylko na krytycznej analizie aktualnego systemu edukacji w Polsce, ale także na dyskusji nad propozycjami zmian, które mogłyby przynieść wymierne korzyści związane z podniesieniem jakości kształcenia i wychowania na miarę wyzwań XXI wieku.

Pierwszego dnia Konferencji obradowano również w czterech sekcjach tematycznych. Sekcja I, *W trosce o jakość edukacji*, którą moderowali prof. zw. dr. hab. Zdzisław Wołek, prof. UZ, dr. hab. Ewa Bochno oraz prof. UO, dr. hab. Eugenia Karcz-Taranowicz, obejmowała wystąpienia dotyczące zarówno szkoły jako zakładu pracy, jej kultury organizacyjnej w kontekście jakości pracy, jak i koniecz-

ności odpowiedniego, pełnego profesjonalizmu i wysokiej jakości przygotowania nauczycieli do zadań, jakie stawia im rzeczywistość edukacyjna. Mówiono o postawach nauczycieli wobec nowatorskich rozwiązań pedagogicznych oraz o czynnikach wpływających na poziom ich satysfakcji z pracy. Wiele uwagi poświęcono również protestowi nauczycieli jako formy zmagania o godność i prestiż.

W Sekcji II, zatytułowanej *Nauczyciel i szkoła w perspektywie wielokulturowej*, nad przebiegiem której czuwali prof. UAM, dr hab. Tomasz Gmerek, prof. UO, dr hab. Anna Weissbrot-Koziarska i prof. UZ, dr hab. Inetta Nowosad, poruszano problematykę dotyczącą edukacji w różnych krajach i kulturach. Prezentowano przykłady popkulturowych kontekstów edukacji obywatelskiej w Anglii, specyfikę edukacji w Chinach w kontekście uwarunkowań kulturowych, zwrócono uwagę na kierunki rozwoju osobistego nauczycieli w Finlandii. Ważnymi i niezwykle interesującymi wystąpieniami były te, które dotyczyły sytuacji osób homoseksualnych w szkole, stereotypów płci z punktu widzenia dzieci przedszkolnych, tożsamości obywatelskiej młodych ludzi oraz elementów polityki edukacyjnych (np. na przykładzie Tajwanu).

Problematyka Sekcji III (pt. *Uczeń w sytuacjach szkolnych*), moderowana przez prof. UAM, dr hab. Sylwię Jaskulską, prof. UO, dr hab. Edwarda Nycza skoncentrowana była na osobie ucznia, jako podmiotu uwikłanego w różne zmiany i coraz to nowe konteksty rzeczywistości szkolnej. Zwracano więc uwagę na trudności dzieci i młodzieży w funkcjonowaniu (m.in. wystąpienia dotyczące problemów komunikacyjnych uczniów z SLI, radzenia sobie uczniów z rodzin dysfunkcyjnych w szkole) i rozwijanie ich kompetencji. Omawiano także różne formy edukacji alternatywnej oraz rolę projektów społecznych i nauczyciela w kształtowaniu umiejętności społecznych. Uwagę poświęcono także edukacji kulturalnej.

Obrady w sekcji IV, zatytułowanej *Wybrane aspekty zawodu nauczyciela*, której przewodniczyli prof. UZ, dr hab. Ewa Pasterniak-Kobyłecka, prof. UZ, dr hab. Lidia Kataryńczuk-Mania i dr Renata Wawrzyniak-Beszterda, skupiły się natomiast na osobie nauczyciela. Wiele uwagi poświęcono nauczycielowi rozpoczynającemu karierę zawodową, również w kontekście jego przygotowania podczas studiów, oraz kompetencjom przyszłości przedstawicieli tego zawodu. Ważnymi wystąpieniami były te, które dotyczyły nauczycieli małych dzieci (a więc nauczycieli wychowania przedszkolnego oraz edukacji wczesnoszkolnej), a także ich roli w rozwijaniu kompetencji społeczno-emocjonalnych oraz kształtowaniu relacji międzyludzkich.

Drugi dzień Konferencji również przyniósł niezwykle interesujące naukowe wystąpienia prezentowane zarówno podczas sesji plenarnej, jak i w poszczególnych sekcjach.

Sesję plenarną otworzyło wystąpienie prof. zw. dr hab. Agnieszki Gromkowskiej-Melosik, *Paradoksy testów języka angielskiego*, która omawia-

ła funkcjonowanie języka angielskiego w edukacji oraz specyfikę testowania umiejętności językowych na przykładach wybranych krajów azjatyckich. Prof. zw. dr hab. Zbyszko Melosik w referacie *Pasja, władza i wolność: o tożsamości naukowca* zwrócił uwagę na osobę naukowca oraz jego odpowiedzialność w kontekście tworzenia przez niego wiedzy, czego najbardziej wartościowym wyrazem jest książka. Interesujące było również wystąpienie prof. zw. dr hab. Mirosława Sobeckiego na temat *Tożsamość kulturowa w wymiarze religijnym – perspektywa pedagogiczna*. Referat prof. zw. dr hab. Jacka Piekarskiego *Co to znaczy uczestniczyć w praktyce szkoły? Uwagi na temat wykorzystania typologii w budowaniu perspektywy badawczej* obejmował problematykę praktycznego zaangażowania badacza i jego sensownej obecności w przestrzeni, którą bada. Profesor podkreślał, że naukowcy, badając rzeczywistość społeczną, w tym realia szkoły, również uczestniczą w tej rzeczywistości. Prof. UZ, dr hab. Inetta Nowosad w swoim referacie *Innowacje w edukacji. Wybrane aspekty szkolnej codzienności* omówiła zaś wybrane aspekty rzeczywistości edukacyjnej, skupiając się przede wszystkim na zastosowaniu nowatorskich rozwiązań i projektów w edukacji. Drugi dzień obrad w sesji plenarnej koncentrował uwagę uczestników wokół różnorodnych aspektów prowadzenia badań nad edukacją oraz na postaci naukowca – badacza rzeczywistości szkolnej. Systematyczne monitorowanie oraz pogłębianie i poszerzanie wiedzy na temat systemu edukacji w Polsce oraz wszystkich uczestników procesów edukacyjnych w sposób spełniający wymogi postępowania naukowego jest niezmiernie istotne zwłaszcza w realiach rzeczywistości pełnej nieustannych zmian.

Wartościowe były również wystąpienia w trzech, zaplanowanych na drugi dzień, sekcjach. Sekcja V pt. *Różne oblicza szkoły i edukacji*, którą moderowały prof. UŚ, dr hab. Teresa Wilk oraz dr Agata Rzymelka-Frąckiewicz, obejmowała zagadnienia dotyczące ważnych działań edukacyjnych instytucji edukacyjnych oraz resocjalizacyjnych. Omówiono więc rolę edukacji w zakładach karnych, zadania związane z doradztwem edukacyjno-zawodowym oraz możliwości szkolnej profilaktyki depresji i zachowań suicydalnych dzieci i młodzieży w kontekście wyzwań codziennego życia. Podkreślano także ogromne znaczenie pedagogów specjalnych. Zwrócono uwagę również na problematykę związaną z nadopiekuńczością rodziców, team-teachingiem oraz z kontekstami pedagogicznej kategorii błędu.

Wystąpienia w sekcji VI (pt. *Nauczyciel współczesnej szkoły*), prowadzonej przez prof. UWM, dr hab. Hannę Kędzierską, prof. APS, dr hab. Jarosława Michalskiego, ponownie skierowały uwagę uczestników na osobę nauczyciela. Tym razem prelegenci omawiali ważne kwestie związane z funkcjonowaniem nauczyciela w szkole w kontekście przywództwa czy też dyrektywności oraz kształtowania przez niego kompetencji mediacyjnych, z etosem i niejasnościami roli na-

uczyciela, a także z poczuciem jego dobrostanu. Zwrócono uwagę na możliwości funkcjonowania początkującego nauczyciela w społeczno-kulturowej przestrzeni szkoły. Wiele miejsca poświęcono analizie sytuacji nauczycieli gimnazjów, którzy ze względu na zmiany systemowe (likwidację gimnazjów) stanęli przed koniecznością przeorganizowania lub zbudowania od nowa własnej tożsamości zawodowej.

W ostatniej, VII sekcji pt. *Nowe kategorie w badaniach nad szkołą, nauczycielem i uczniem*, którą moderowały prof. zw. dr hab. Jolanta Szempruch, prof. UMCS, dr hab. Małgorzata Kuśpit i prof. UP, dr hab. Joanna M. Łukasik, skupiono się na nowych kierunkach badań szkolnej rzeczywistości. Tematyka wystąpień dotyczyła przestrzeni i obszarów rozwoju nauczyciela, w tym humanistycznej wizji jego osoby, jakości życia emerytowanych nauczycieli oraz obszarów edukacji i wychowania, związanych m.in. z edukacją zdrowotną, możliwościami kształtowania postaw przedsiębiorczych czy stylami radzenia sobie ze stresem wśród młodzieży. Zwrócono wreszcie uwagę na współpracę nauczycieli w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej udzielanej uczniom oraz na ważną w edukacji rolę świadomych rodziców – istotnych przecież podmiotów oddziaływań edukacyjnych.

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Szkoła i Nauczyciel. Osiągnięcia – dylematy – perspektywy* obfitowała w wiele godnych uwagi wystąpień i dyskusji. Rozważania te były wyrazem ogromnej troski wielu ważnych przedstawicieli nauk pedagogicznych w Polsce o kształt polskiej edukacji, w kontekście wydarzeń związanych z reformą oraz ogólnopolskim protestem środowiska nauczycielskiego, a także na tle globalnych przemian współczesnego świata, niosących nie tylko wyzwania, ale i możliwości. Obrady w sekcjach pozwoliły zwrócić uwagę na wielość i złożoność zagadnień związanych z rzeczywistością szkolną. Tak wielkie zainteresowanie przedstawicieli środowisk naukowych tym, co dzieje się obecnie w polskim szkolnictwie pozwala mieć nadzieję na to, że nieuchronna zmiana systemowa, dotykająca tak ważnej sfery funkcjonowania społeczeństwa, jaką jest edukacja, mimo trudności i zawirowań przebiegnie pod czujnym i krytycznym okiem specjalistów. To zaś zaowocuje stworzeniem w Polsce satysfakcjonującego dla wszystkich i efektywnego, nowoczesnego systemu edukacji.